

PASSARDI JÁNOS, AZ ELSŐ SELYEMTENYÉSZTŐ HAZÁNKBAN.

Irta: DR. ILLÉSSY JÁNOS.

Passardi János Péter neve nem egészen ismeretlen nemzetgazdaságunk történetében. Már a „Jelenkor“ és „Századunk“ cz. folyóiratok 1838-ban úgy írnak róla, mint a selyemtenyésztés kezdeményezőjéről hazánkban. Elmondják felőle, hogy Olaszországból Toricellából költözött Magyarországra 1680-körül. Itt birtokokat szerzett, a melyeken az Olaszországból hozott eperfákat meghonosította, selyemgubókat tenyésztett s azok termékének feldolgozására gyárakat létesített.

Honnan szerezték a czikkírók adataikat? nem mondják meg. Lehet, Paszárdy János hadbiztosi irnoktól (meghalt 1844-ben), aki Döbrentey Gábornak is adott át családjára vonatkozó némely iratokat. Ném ismervén az eddigi életírók forrásait, a melyekből merítették, állításukat elfogadni vagyunk kénytelenek, legalább is azokat a részeket, melyeket más adatok hiányában meg nem czáfölhatunk. Annyi kétségtelen, hogy Giovanni Pietro Passardi olasz származású, de hogy már 1680 táján hazánkba telepedett volna, merőben téves.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint Passardi a mondott időben *Bécsben* lakott, hol a Szent Péter-téren oly nagyszabású selyemkelme üzlete volt, hogy a császári székváros főurainak legkényesebb igényeit is ki tudta elégíteni. Raktárának gazdagsága, portékáinak jósága, saját magának üzleti mozgékonyasága, gyakorlati ügyessége csakhamar felvirágoztatták s messze földön híressé tették a kereskedést, mely az uralkodóház tagjait is állandó vevői közé számíthatta.

Maga a császári udvar nagy mérvű vásárlásokat tett Passardinál, úgy hogy néhány év alatt 7000 forinttal tartozott neki. A tartozást készpénzzel kiegyenlíteni abban a pénzsűk világban roppant nehézséggel járt. Bármennyire biztos helyen érezte is Passardi ezt a pénzt, mégis annyi ideig nem hevertethette. Más alkalmas módról kellett tehát gondoskodni, hogy pénzéhez hozzájusson. Erre alkalmasabb mód nem kínálkozott, mint megfelelő ingatlan adományozásával egyenlíteni ki a tartozást.

Nem is volt új, se szokatlan ez az eljárás; gyakorolták azt már királyaink régen, különösen ekkor, a tömeges birtokelkobzások korában, a mikor az abszolút kormány ugysis a magyar birtokot megszokta már bitang földnek nézni. Magyarországon meg mindig akadt elég föld, a mi gazdára várt. A fiskus kezében levő ingatlanokat szabadon lehetett adományozni ennek is, annak is. Igaz ugyan, hogy a törvények azt mondták, hogy a koronára szállott jószágok csak érdemes hazafiak jutalmazására fordíthatók, de ki gondolt akkor törvénnyel, mikor az érdem fogalmá az idők folyamán szerint más és másképp módosult; ki tehet róla, ha Lipót császár uralkodása alatt, a török uralom megtörése után az érdemet a vagyon szerint mérték? Aztán meg a királyi kincstár tátongó ürességén is segíteni kellett valahogy! Az akkori finanszkapacitások ki is találták aztán némely, kitünően bevált pénzügyi műveletet, milyen volt pl. az *újszerzeményi bizottság*.

Ilyen finanszkapacitás adhatta a császárnak a tanácsot, hogy az elparádézott drága selyem, bársony-kelmékért egy pár rongyos faluval elégítse ki Passardit. Az élelmes kereskedő nem vonakodott a fizetésnek ezt a módját elfogadni, különösen akkor, mikor a gazdátlan jószágokban szabadon válogathatott.

Választása a Baranya vármegyei *Pellérd*, *Aranyos* falukra és *Bagota* pusztára esett. Egy ottan körül lakó, tekintélyes állású földije ajánlotta neki ezeket a birtokokat.

A bécsi udv. kamara 1700. szept. 3-án már utasítja a budai kamarai adminisztrációt, hogy a pécsi kerületbe tartozó Pellérd, Aranyos és Bagota becslését és összeírását terjessze föl. Hogy mi célból? azt nem írja, nem is köti a magyarok orrára; csak annyit mond, hogy „majd annak az alapján következik ő felsége legkegyelmesebb akarata és szándéka.“¹⁾

A budai kamarai adminisztráció jelentéséből látjuk, hogy *Pellérd* 9 fél és 9 negyed, összesen $6\frac{3}{4}$ telekből áll. Jövedelme:

Telekadó 3 frtjával	20 f. 25 denár
A robot	42 f. 12 „
13 házas zsellér adója	6 f. 50 „
Ezek robotja	40 f. 56 „
3 pusztatelek adója	4 f. 50 „
Ezek robotja	9 f. 36 „
Kocsmá és mézszárszék	45 f. — „
A kilenczed	120 f. — „
Összesen	288 f. 29 denár,

¹⁾ Orsz. Ltár. Budai kam. admin. iratai.

ami tőkében kitesz 6 ⁰ / ₀ -kal	4804 f. 83 ¹ / ₃ denárt
5 ⁰ / ₀ -kal	5765 f. 80 „
4 ⁰ / ₀ -kal	7267 f. 25 „

Aranyos áll 4 fél és 7 negyed, összesen 3³/₄ telekből. Jövedelme:

Telekadó 3 frtjával	11 f. 25 denár
A robot	23 f. 40 „
3 házas zsellér	1 f. 50 „
Robotja	9 f. 36 „
Kocsmá, mézárászék	20 f. — „
Kilenczed	66 f. — „
Összesen	131 f. 51 denár,

ami tőkében kitesz 6 ⁰ / ₀ -kal	2191 f. 83 ¹ / ₃ denárt
5 ⁰ / ₀ -kal	2630 f. 20 „
4 ⁰ / ₀ -kal	3287 f. 75 „

Bagota puszta állhat 1 egész telekből:

Telekadója 1 f. 50 denárjával	1 f. 50 denár
Robotja	3 f. 12 „
Kocsmá, mézárászék	1 f. 50 „
Kilenczed	8 f. — „
Puszta malom	20 f. — „
Összesen	34 f. 12 denár,

ami tőkében kitesz 6 ⁰ / ₀ -kal	255 f. 33 ¹ / ₃ denárt
5 ⁰ / ₀ -kal	302 f. 40 „
4 ⁰ / ₀ -kal	273 f. — „

Mind a három helynek értéke összesen tőkében:

6 ⁰ / ₀ -kal	7251 f. 99 ² / ₃ denár
5 ⁰ / ₀ -kal	8698 f. 40 „
4 ⁰ / ₀ -kal	10868 f. — „

Ebből a becslésből láthatjuk mi is, láthatta a bécsi kamara is, hogy az udvar adósságát Pellérd és Aranyos értéke teljesen fedezi. Bagota puszta tehát kihagyatott a számításból s csak a két falu iránt köttetett meg az egyezség Passardival.

1701. máj. 27-kén készült el Bécsben a királyi diploma, melynek erejével Lipót császár az udv. kamara és Passardi bécsi kereskedő közt létrejött egyezség folytán Pellérdet és Aranyost örökre eladja.

Az adás-vételi szerződés pontjai ezek:

1. Az udv. kamara az alább megjelölendő módok és föltételek mellett 7000 frtért s az örök birtoklás czimén még ráadandó 1000 frt, összesen tehát 8000 rénes forintért Passardi János Péternek és fiörököseinek, ezek kihaltával pedig a női örököseinek (utóbbiaknak a felül-fizetett 1000 frt megtérítése mellett visszaválthatólag) örökre eladja a Magyarországon, Baranyavármegyének a pécsi járásában fekvő Pellérd és Aranyos nevű két népes falut mindenféle jogaikkal, tartozékaikkal és járulékaikkal, kivéve az egyházat illető tizedet.

2. Az udv. kamara és a kir. fiskus szavatosságot vállal minden birtokháborgató ellenében, de csak a 8000 frt vételár erejéig; amennyiben pedig a szavatosság ezt az összeget meghaladná, a kamarának jogában áll a 8000 frtot s a beruházások becsértékét vevőnek, vagy örököseinek lefizetve, a birtokokat visszaváltani.

3. Nevezett kereskedő: Passardi, a megalkudott 8000 rénes forintot kifizeti oly módon, hogy a felséges udvar részére tőle vásárolt portékák számlájára 7000 frt kiegyenlítettven, a fennmaradó 1000 frtot a birtokok átadása előtt a kincstárba lefizeti.

4. Passardi — miként kijelentette — nevezett birtokokat azért szerezte meg, hogy a termékenyebb területeken a selyemgubók táplálására nagy mennyiségű eperfákat ültethessen, hogy ezáltal a selyemtenyésztés és selyemkereskedés minél szélesebb körben terjedjen: az udv. kamara, miként más kereskedelmi ügyek előmozdításában, úgy Passardi jó szándékában és igyekezetében megbizik s igéri, hogy úgy az eperfák ültetésében, mint a selyemipar és kereskedelem bármikéinti előmozdításában úgy Magyar-, mint Horvát-, Szlavonországokban hathatósan közremunkálанд.

5. Minthogy pedig tapasztalatból tudva van, hogy a kincstári birtokok összeírása és becslése, még ha szabály szerint történt is az, bizonytalan és csalóka, úgy, hogy abból a kincstárra nem ritkán kár származik, ennélfogva, ha egy esztendő leforgása alatt találkozik valaki, aki azt a két falut drágábban megvenné, akkor Passardi, vagy örökösei vagy kifizetik a megajánlott többletet, vagy pedig visszafizettetvén nekik a vételár, a vételtől visszalépnek s a birtokokat visszabocsátják.¹⁾

Az udv. kamara még a szerződés napján közölte a budai kamarai adminisztrációval s a magy. udv. kanczelláriával ezen adásvételi szerződést; amazzal azért, hogy az eladott két falut adja birtokába a vevőnek, emezzel azért, hogy az adománylevelet a szokott módon állítsa ki, és a birtokbaiktatást fogánatósítsa.²⁾

1) Budai kamarai adminisztráció iratai.

2) Concept. exped. cancell. 1701. No 24.

A magy. udv. kancellária a maga példányára azt jegyezte fel, hogy a kért adománylevél *nem* állított ki. Ez azonban nem jelenti a kancellária ellenszegülését a legfelsőbb parancsnak, hanem csak azt, hogy az adásvételi szerződés nem felelt meg az adománylevelek hitelességéhez feltétlenül szükséges irálybeli követelményeknek. Egy kis módosítással azonban helyre lehetett hozni a hibát s úgy látszik, az helyre is hozatott, mert — bár sem az adománylevelet, sem valamely hiteles hely beiktatási jelentését nem ismerjük, mégis kétségtelen a következőkben, hogy Passardi a két falunak csakugyan birtokába lépett, még pedig hamarosan a tavaszi földmunka kezdetén. Az *eperfák ültetését* az Olaszországból hozatott csemetékkel vagy magról mindjárt megkezdette, és pedig úgy látszik kedvező sikerrel.

Legalább e sikernek kell részben tulajdonítanunk, hogy Passardi kedvet kapott a selyemtenyésztés nagyobb mérvű műveléséhez. A kamarától annak idején olyan forma ígéretet nyert, hogy ha kísérlete sikerül és annak szélesebb körü, kiterjedtebb műveléséhez kedvet kapna, az esetben a kincstári birtokok megszerzésében *elsőség* biztosítatik neki. Erre támaszkodva még ez év (1701) július havában arra kéri az udv. kamarát, hogy a szintén Baranya vármegye pécsi járásában fekvő öt helyet u. m. *Gadányt, Pázdányt, Izröt, Jerdét* és *Begenyét*, az általa megkezdett selyemtenyésztés nagyobb mérvű művelhetése céljából, méltányos áron adja el neki. 1701. jul. 21-én teszi át a kamara e kérelmet véleményadás végett a budai adminisztrációhoz.¹⁾

Mi sorsa lett a kérvénynek? nem tudjuk. Úgy látszik a pécsi kamarai kirendeltség főnöke Dullerspergh nem javasolta a kérés teljesítését s így az ügylet nem jöhetett létre. E mellett bizonyít az udv. kamara 1703 okt. 24-ki leirata a budai adminisztrációhoz, hogy adjon véleményt: vajjon *Ócsárd, Pázdány* faluk és *Megyer* pusztá eladhatók-e Passardinak? ²⁾

Ennél még előbb — 1703. márcz. 26-án pedig a szintén Baranya vármegyében fekvő *Zók* falunak Passardi részére leendő elidegeníthetése felől kíván felvilágosítást.³⁾

A kérvényekben, melyeket Passardi a fent elsorolt ingatlanok megszerzése iránt a kamarához benyújtott, folyton a *selyemtenyésztés* előmozdítását, a *selyemszövő ipar* felvirágoztatását hangoztatja, de ez hangzatos jelszónál alig egyéb. Mert ugyan ki hiszi, hogy egy teljesen új iparág, mely a dolog természeténél fogva évek során át fejlődhetik,

1) Budai kam. admin. iratai.

2) U. a.

3) U. a.

egy fél, akár két esztendő alatt olyan eredményekkel kecsegtessen, hogy annak nagyban üzéséhez tetemes tőkebefektetésektől se riadjon vissza a vállalkozó? Nem a magyar selyemipar jövedelmezősége kecsegtette Passardi uramat, hanem az előnyös birtokvételek a kamarától. Megengedem, hogy Pellérdén és Aranyoson előkészületeket tett a selyemtenyésztéshez: fákat ültetett, selyméreket száporított, selyemfonó; helyesebben gombolyító, hámtalanító; sodró *gyárt* rendezett be; de azokra a baranyai falvakra és pusztákra mégis inkább azért fájt a foga, mert azok magtermése is busásan behozta a vételár kamatját. Magyarországon a selyemtenyésztés, mint teljesen új iparág, rendkívüli nehézségekkel boldogulhatott és tetemes pénzösszeget nyelt el. Az eperfa ugyan nem volt teljesen ismeretlen nálunk; ismerték azt már a XVII. században (l. Lippai János 1664-ben megjelent „Pozsonyi kert“ cz. munkáját), mindazáltal széles vidéken aligha volt elterjedve. Ily körülmények közt eperfacsemetéket külföldről hozatni, aligha fizette ki magát; a magról termelt fa pedig évek során át fejlődött és évek során át nem hajtott hasznot. A kézi munka nem lett volna ugyan nálunk drága, de mindent napszámra csináltatni egyenlő lett volna a pazarlással. Hogy pedig a mi szántáshoz, kaszáláshoz, kapáláshoz, szóval más mezei munkához szokott parasztjaink állandóan szerettek volna bibelődni a selyemhernyókkal, azt a Mária Terézia korában tett kísérletek is eléggé megczáfolják. Passardinak bizonyosan olasz munkásokra volt szüksége; ezeknek a betelepítése, ellátása, állandósítása nemcsak sok gondot, hanem sok költséget is igényelt.

Hogy ezt a költséget a virágzó bécsi kereskedés se birta fedezni, mutatja az, hogy 1704. sept. 8-án egyik földijétől Jáni Pál novatei apáttól 12,000 frtot vett fel Passardi, 1706. jun. 8-án pedig *br. Jány Jakab-Ferdinándtól* 6450 frtot.

Ez a Jány vagy Giani báró szintén olaszországi születésű, talán éppen arról a vidékről való, ahonnan Passardi. Papi pályára készült; az udvar kegyeit megnyerte s Magyarországon szép álláshoz, szép jövedelemhez jutott.

1694. aug. 5-én a Szt.-Mihályról (?) címzett báthai apátságot kapta Lipót királytól, majd szendrői püspöki címet és mint soproni beneficiátus, javadalmazás dolgában se panaszkodhatott. Állandóan Batterszákon lakott, nem messze Pécestől. Az orsz. levéltárban hátramaradt irataiból kitetszőleg jó ismeretségben állott Passardival s ő, valamint atyafia, az 1701-ben meghalálózott *Jány Ferencz* csornai és pécsvárdi apát (ki egy egykoru hivatalos jelentés¹) szerint évi 30,000 frt jöve-

¹ Lásd folyóiratunk mult évi 416. lapján.

délemmel rendelkezett) bírhatták rá, hogy Pellérdet és Aranyost megvegye s egyéb ingatlanokat is igyekezzék szerezni. Mennyiben volt befolyásuk Jányéknak arra, hogy a selyemtenyésztés által hazánk elárult ipara némi lendületet nyerjen s a föld népe új keresetforráshoz jusson? Bajos megállapítani, de hogy Passardi vállalata őket is érdekelte, mutatja az, hogy pénzbeli segedelemmel voltak hozzá.

Tetemes anyagi áldozatok árán, évek mulva sikerült Passardinak némi eredményt felmutatni a selyemtenyésztés terén. Hogy milyen és mennyi volt ez az eredmény? adatok hiányában meg nem állapíthatjuk; de hogy valamilyes mégis volt, abból kell következtetnünk hogy az általa meghonosított iparág kizárólagos hasznának biztosítására, annak országszerte üzésére 1709. jan. 28-án szabadalom-levelet eszközölt ki József királytól.¹⁾

Megengedettett neki, hogy a Francia-, Olasz- és más országokban arany és ezüst, egész és félselyem szálakból készíteni szokott szöveteket és ruházati tárgyakat, mint draidort, dragdrugentet, brokátot, bársonyt, procadellit, damasztot, doffetet, arany-ezüst paszomántokat, harisnyákat, kesztyűket, öveket, keszkenőket s minden ilyenféle tárgyakat Magyarországon szerte úgy saját birtokain, mint a szabad kir. városokban, más városokon és falukon akadálytalanul készíttethessen, műhelyeket rendezhessen be, boltokat szerelhessen fel s azokban munkásokat, elárúsítókat foglalkoztathasson s áruit úgy saját üzleteiben, mint az országos vásárokon vég- vagy rőfszámra eladhassa.

A kizárólagos szabadalom-levelel megemlékezik arról is, hogy Passardi a selyemipar meghonosítására Ausztriában is sokat tett, e téren jelentékeny sikert ért el úgy, hogy a török portai ünnepélyes követséget ő látta el drága selyem, bársony ajándékokkal. Magyarországon is e célból szerzett birtokokat, mely törekvésében nem csak a kincstár, hanem maga az uralkodó is lehetőleg támogatni iparkodott, hogy az új iparág az országra jólétet és hasznot áraszson s a szegény népnek megélhetési forrást nyisson.

Passardi működését egész terjedelmében megítélni nincs módunkban. Annyit tapasztalunk róla, hogy a jóakarát nem hiányzott nála, hogy törekvése komoly volt, ha talán nem annyira az ország felvirágoztatása, mint inkább saját anyagi haszna lebegett is szeme előtt. Hogy Magyarország iránt nem volt idegen, az a legfényesebb bizonyága, hogy egyik fiát, János-Pált *magyarnak* nevelte, magyar birtokait vele kezelte; s hogy Passardy János Pálból derék magyar ember vált, az mutatja, hogy

¹⁾ Orsz. Ltár. Lib. reg. XXVIII. 134.

Baranya vármegye érdeemesnek találta az alispáni hivatalra, melyet éveken át viselt.

Passardinak, a kereskedőnek Magyarország érdekében szerzett érdemei jutalmazásául tekinthetjük azt a kitüntetést is, melyben József király 1709. apr. 15-én részesítette, honfiusitván és czimeres nemeslevelet adván neki, valamint feleségének Egger Potentiana Mariának, öt fia és öt leányának.¹⁾

Passardi Péter már ekkor élete delét tülléphette; lassanként igyekezett visszavonulni a tevékenység teréről s gondjait, terheit megosztani gyermekeivel. De a gyermekekben — úgy látszik — hiányzott az üzleti szellem, az ügyesség, rátermettség. Talán nem is úgy nevelte őket, amint később szerette volna. A már említettük Pál is inkább foglalkozott a vármegyével, mint a gazdálkodással. Annyi bizonyos, hogy az öreg Passardi megérni volt kénytelen egész munkásságának, fáradozásának, reményeinek megsemmisülését.

Már 1717-ben ápril 24-én Mosony városa határában volt kuriáját és birtokát, melyet 1710-ben Prumbergi br. Miglio Tullio Ferencz udv. kam. tanácsos könnyelmű fiától, Károlytól 14200 ftért szerzett, kénytelen volt eladni Portenfeldi br. Bartolotti János alsó-ausztriai kormánytanácsosnak, az alsó-ausztriai és morvaországi sőjövédék főnökének.²⁾ Jóval nagyobb összegért: 21400 frtért adhatta ugyan el, mint a mennyiért vette, de még az eladás előtt 1716-ban, miatta veszedelmes pörbe bonyolódott. A dolog ugyanis az volt, hogy Schad János-Ádám magy. udv. kamarai tanácsos még 1698-ban, amikor a királyné magyar-óvári uradalmát igazgatta, 1800 ftot adott kölcsön Miglio Tullionak építkezésekre és mosonyi birtokába 164 ft ára vetőmagot. Schad, az új gazdát Passardit perelte be a kölcsön és kamatai iránt. Miglio Károly, az eladó, szavatosságot vállalt ugyan minden birtokháborító ellen, de hát rajta nem volt mit vásárolni. A per három évig huzódott s végre is Passardi elmarasztaltatott 6795 ft fizetésében.³⁾

Ugyancsak ebből kifolyólag még nagyobb veszélynek nézett elébe Passardi. Ugyanis még 1715-ben a jezsuiták linzi rektorától 6°/_o-ra 10000 frtot vett föl s erre pécsi házát, Pellérd és Aranyos falvakat, *budai* szöleit, gumpendorfi házát és kertjét s mosonyi birtokát kötötte le. Mint-hogy azonban a határidőre fizetni nem tudott, sőt mosonyi birtokát s a gumpendorfi házat és kertet a hitelező kárára el is idegenítette, a rektor 1718. máj. 7-én a királytól végrehajtási parancsot eszközölt ki,

1) Századunk 1845. évf. 41. és 42. sz.

2) Liber Regius XXXI. 423.

3) Orsz. Ltár. Lib. Reg. XXIV. 359. és a 326. számú személynöki per,

Szentiványi János itélőmesterhez, aki aug. 25-ére Pozsonyba kitüzte a tárgyalást. De a rektor keresztényi türelemmel meghallgatván az adós rimánkodásait, és *a m. udv. kamara közbevetésére* elállott a végrehajtástól oly feltétellel, hogy Passardi Pellérdet és Aranyost s a pécsi házat 14 nap alatt vagy a rektornak, vagy a pécsi jezsuita kollégiumnak általadja, de tőlük viszont ő maga bérbe veszi, oly módon, hogy a tartozás felét, azaz 5000 frtot kamatostul, költségestül 1719. június végéig lefizeti; ha eddig se fizetne, a birtokok végleg a hitező jezsuiták tulajdonába mennek át.¹⁾

Passardinak ez a szorongatott helyzete a többi hitelezők előtt sem volt titok, sőt intésül szolgált, hogy követeléseiből mentse meg, amit meg tudnak menteni. A következő 1720 évben a szintén olaszországi származásu, de osztrák hadseregben szolgáló kapitány: Fabry Mihály-Ferencz lépett fel Passardi ellen. Ugyanis Jány Pál novatei apát a már fentebb említett s még mindig fennálló 12,000 frtos követelését átruházta Fabryra. Ugyancsak ő rá ruházta át a szendrői püspök Jány Jakab Ferdinánd is a Passardinak kölcsön adott 6450 frtját, amiből még 2147 frt állott fenn. A két Jányhoz még egy harmadik olasz: Carretto Izidor örgróf csatlakozott, kitől Passardi 1717—19. években öt kötelezvényre 8280 frtot vett föl, s aki ezen követelésének behajtását szintén Fabry kapitányra bizta.

Fabry a pellérdi és aranyosi birtokokból remélte követeléseinek kielégítését, ennél fogva perbe fogta nemcsak az öreg Passardi Pétert, hanem a fiát Pált is, nemkülönben özv. Stubenberg grófné Strattmann Izidora Anna Mária grófnőt, aki Passardinak a jezsuitáktól fölvelt 10.000 ftnyi adósságát kifizetvén, ennek kamatai fejében a két birtokot haszonélvezetül bírta. Fabry az elsőség jogán érvényt tudott szerezni követeléseinek a grófnő követelése fölött s a két pert 1722. febr. 16. és febr. 19-én meg is nyerte. Sigray Ferencz nádori itélőmester a Carretto-féle tartozás tőke, kamat és perkötség fejében 12022 ftot, a két Jány-féle tartozás fejében pedig 30782 ftot ítél meg.²⁾

Látni való, hogy a lavina módjára megszaporodott követelést csak kis részben tudta Pellérd és Aranyos és a pécsi ház fedezni, melyeket 8000 ftért vett ugyan Passardi, de csak kétszer annyival is aligha ért többet még a selyemtenyészésre fordított befektetések után is. Maga a pernyertes Fabry írja Jány püspöknek 1726. márcz. 9-én,³⁾ hogy senki se akar 16,000 ftnál többet adni érte, pedig szeretné eladni. Kínálja a

1) U. O. Lib. Reg. XXXII. 411.

2) Orsz. Ltár 309. számú nádori per, és N. R. A. fasc. 973. No. 69.

3) Olasz nyelven irt levele Jány püspök iratai közt az Orsz. Ltárban.

püspöknek, hogy vegye meg, úgy is köze van hozzá. És a két falu és a pécsi ház csakugyan a püspöké lett nem nagy öröme a jobbágyoknak, akik ezentúl gyakran panaszkodni kénytelenek a kamarának és helytartótanácsnak földesurok mostoha bánásmódjáról.

Ilyen véget ért a *selyemtenyésztés első kísérlete* Magyarországon. A kezdeményező, egy fényes üzlet gazdag főnöke, sanyaru viszony közt mult ki. Élete végén annyira jutott, hogy a magánosok által őrizetere bizott lepecsételt dobozokat is feltörte s az arany-ezüstneműeket a maga szükségletére elidegenítette.¹⁾ Ez bizony egy dicsőséges kezdet elég szomorú vége!

¹⁾ Mattone-Péter tudósítása Passardi Pál baranyai alispánhoz. Bécs, 1720. dec. 24-én a Jány iratok közt.